

## **بررسی جهت گیری ارزشی زنان از انقلاب تا عصر حاضر**

**استاد راهنما:**

**رسول خواسته**

**نویسندگان:**

**نازیلا حیدروند – معصومه حیدروند – سمیه نیرومند**

**مدرسه علمیه تخصصی الزهراء (س) استان اردبیل**

## چکیده

مقاله حاضر در زمینه ی بررسی جهت گیری ارزشی زنان از انقلاب تا عصر حاضر است و در ابعاد تحولات سیاسی و اقتصادی و فرهنگی از انقلاب تا عصر حاضر مورد بررسی قرار گرفت. جهت گیری ارزشی جوامع از اهمیت بسیاری برخوردار است. ارزش ها محرک عمل افراد جامعه هستند و نظام ارزش های جوامع می تواند آهنگ حرکت جوامع را به سمت توسعه تسریع بخشد. یکی از عرصه های پر تحول اجتماعی در جامعه ی ایران پس از انقلاب ، عرصه ی زنان می باشد، به طوری که حوزه ی مربوط به زندگی زنان در مقایسه با تغییرات ایجاد شده در ساختارهای آموزشی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی تحولات سریع تری را تجربه کرده است. این مقاله با هدف بررسی جهت گیری ارزشی زنان در شیوه ی زندگی اجتماعی زنان و به تبع آن تغییر در سبک زندگی زنان انجام شده است. روش تحقیق توصیفی و به روش جمع آوری اطلاعات و اسناد کتابخانه ای انجام شده است. بررسی جهت گیری ارزشی زنان به رابطه دو سویه میان زن به عنوان فرد کنشگر اجتماعی از یک سو و تحولات اقتصادی، سیاسی و فرهنگی از سوی دیگر در نظر گرفته شد. نتیجه تحقیق بر تاثیر تحولات اجتماعی بر کنش زنان و تاثیر زنان بر تحولات اجتماعی می باشد که منجر به تغییرات محسوسی در جهت گیری ارزشی زنان می باشد.

**کلید واژه ها:** انقلاب ، تحولات سیاسی، تحولات اقتصادی، تحولات فرهنگی، جهت گیری ارزشی.

## مقدمه

هر ارزشی از ارزش های انسانی اعم از فردی و اجتماعی جایگاه و اهمیت خاص به خود را دارد، لیکن برخی از آن ها نسبت به بعضی دیگر از حساسیت ویژه ای برخوردار است و به همین جهت نیز در معرض حوادث و وقایع بیشتری واقع شده است. در بین جهت گیری ارزشی انسان، مساله زن همواره با پیچیدگی بیشتر همراه بوده است، حقیقتی که در طول تاریخ فراز و نشیب های فراوانی را تحمل کرده است.

انقلاب شکوهمند اسلامی ایران که هزارها تجربه را در درون خود نهفته دارد و حرکت زنان در میدان های مختلف فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی و سیاسی را از عوامل پیروزی انقلاب اسلامی ما اعلام داشته است. تحولات سریع و همه جانبه در حوزه های گوناگون باعث تغییر نگرش نسبت به مسائل زنان شده است و اکثر کارشناسان موفقیت های بدست آمده مردان را نیز در پرتو تلاش های زنان عنوان نموده اند. زنان نشان دادند واقعا برای پیشرفت و توانمندی تنها نیازی نیست که ارزش ها را کنار بگذارند بلکه تمسک به ارزش ها یک مسئولیتی را برای آنها ایجاد کرده که توانسته اند به میدان های بیشتری دست یابند و عرصه های فعالیت گسترده تری داشته باشند.

پژوهشی به صورت میدانی با عنوان جهت گیری ارزشی زنان و کنترل باروری انجام شده است که بین جهت گیری ارزشی با نگرشی به کنترل باروری و رفتار آن ، رابطه معناداری وجود دارد. در مقاله حاضر با دیدگاه کلی نسبت به جهت گیری های ارزشی زنان در جامعه پس از انقلاب اشاره شده و به نحوی همه رفتارهای ارزشی زنان را بررسی می کند.

امروزه جهت گیری ارزشی زنان از مسائل و چالش های مهم در پیش روی جامعه اسلامی مطرح است که هر گونه خلل در این جهت گیری جامعه را به ورطه سقوط و انحطاط می کشاند. زنان با پوشش اسلامی جواز حضور در اجتماع را دارند و هیچ گونه ممنوعیتی برای حضور زنان در جامعه وجود ندارد، اما در کنار حضور در اجتماع باید به وظایف فردی خود نسبت به خانواده و فرزندان نیز توجه داشته باشند. تغییر و تحول نقش زنان و سبک زندگی آنان در چند دهه ی اخیر تغییر های جدی را پدید آورده است و به تحولاتی عظیم در اجتماع تبدیل شده است و به تغییر ارزش های اخلاقی و خانوادگی به ارزش اجتماعی مبدل شده است.

### **مفهوم جهت گیری ارزشی:**

جهت گیری ارزشی یعنی کنشگر در ارتباط با هر امر عینی اعم از فیزیکی، فرهنگی و یا اجتماعی و با توجه به خصایل آن ارزشیابی میکند و این ارزشیابی در جهت گیری ارزشی وی متجلی میشود که اساساً بر پایه ی یک ترجیح ارزشی معین شکل میگیرد. ( چلبی ، جامعه شناسی نظم، ص ۵۹)

### **مفهوم ارزش:**

ارزش در لغت به معنی بها، قیمت، ثمن است و در اصطلاح ارزش در اصطلاح دانش جامعه‌شناسی، عقایدی است که افراد یا گروه‌های انسانی دربارهٔ آنچه مطلوب، مناسب، خوب یا بد است، دارند. ارزش‌های گوناگون، نمایانگر جنبه‌های اساسی تنوعات در فرهنگ انسانی است. ارزش‌ها معمولاً از عادت و هنجار، سرچشمه می‌گیرند.

به‌طور کلی به کارهایی که برای اعضای گروه اهمیت دارند و آرمان مشترک اعضای گروه تلقی می‌شوند، ارزش می‌گویند. ارزش‌های یک جامعه معمولاً از هنجارهای آن دفاع می‌نمایند و اجازه بروز و ظهور هنجارهای غیر مطلوب را نمی‌دهند. (<https://fa.wikipedia.org>)

ارزش مفهومی است که نشان دهنده ی مجموعه ای از گرایش ها و معیارها نزد افراد در موقعیت های مختلف اجتماعی است که هدف های کلی را در زندگی تعیین می کند و در رفتار عملی و لفظی فرد متجلی می شود. (فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۱۳۹۰، شماره ۶۰، اندازه گیری دانشجویان دانشگاه پیام نور استان تهران، اکرامی و همکاران.)

مفهوم ارزش، به گروهی از رفتارها یا باورهای اجتماعی اطلاق می‌شود که مورد پذیرش جامعه اند و وجود یا بروز آن‌ها در کنشگران اجتماعی، سرمایه یا حیثیت اجتماعی آن‌ها را بالا می‌برد. مفهوم ارزش عمدتاً مفهومی است که در حوزه‌ی عرف، یعنی روابط اجتماعی غیررسمی و خارج از چارچوب قانون، تعریف می‌شود. این عرف می‌تواند عرف اجتماعی و اخلاقی یا عرف دینی باشد. مفهوم ارزش در هر جامعه و در هر دوره‌ی زمانی متفاوت است و شدت و تأثیرگذاری متفاوتی هم دارد. عوامل متعددی چون تاریخ، روان شناسی، جغرافیا و اقلیم، روابط اجتماعی و فرهنگی، دین، اخلاق و ... بر شکل دادن به ارزش‌ها، افزایش یا کاهش بار آن‌ها مؤثرند. (فکوهی، مبانی انسان شناسی، ص ۱۲۲)

### **مفهوم ضد ارزش:**

هر رفتار و باور اجتماعی که به اعتبار و حیثیت اجتماعی فرد یا گروهی در جامعه لطمه بزند، ضد ارزش تلقی و سبب تنبیه (اغلب عرفی، به شکل راندن فرد یا گروه مرتکب از متن جامعه به حاشیه) می‌شود. عمدتاً ارزش و ضد ارزش، زوجی ساختاری تشکیل می‌دهند، یعنی در برابر هر ارزش ضد ارزشی هم وجود دارد. جامعه‌ی متعارف و سالم، جامعه‌ای است که اکثریت کنشگران آن بر سر گروهی از ارزش‌ها و ضد ارزش‌ها تفاهم داشته باشند و بتوان از عرفی اجتماعی سخن گفت که پایه‌ی انسجام آن جامعه است. (همان، ص ۱۲۲)

## مفهوم انقلاب :

به معنای زیر و رو شدن یا پشت و رو شدن است و در آغاز از اصطلاحات علم اخترشناسی بود و در معنای چرخش دورانی افلاک و بازگشت ستارگان به جای اول به کار می‌رفت. فلسفه انقلاب را این گونه بیان می‌نمایند که ذات و ماهیت یک شئی لزوماً عوض شده باشد و در نگاه جامعه شناسان هر گونه جنبش اجتماعی توده‌ای که به فرایندهای عمده اصلاح یا دگرگونی اجتماعی بینجامد، انقلاب نامیده می‌شود. (دهخدا، لغت نامه، حرف الف).

انقلاب یکی از موضوعهای کلاسیک اندیشه اجتماعی بشر است و با این که مفهومی کلیدی در تفکر سیاسی مدرن به شمار می‌رود، مبهم ترین مفهوم نیز هست. با این وجود، در رشته های مختلف علوم به کار رفته است. انقلاب، از نظر لغوی به معنای حالی به حالی شدن، دگرگون شدن، برگشتن، تحول و تقلب و تبدل، تغییر کامل و مشخص در چیزی و یک چرخش دورانی است.

صرف نظر از تحولات و چالشهای مفهومی، امروز انقلاب در زمینه های گوناگون فردی و اجتماعی به معنای مطلق تحول و دگرگونی به کار می‌رود و مقصودی را افاده میکند که کاملاً متفاوت از ریشه آن است.

مفهوم اجتماعی انقلاب در جامعه شناسی، به معنای یک تغییر ریشه ای و بنیانی و عمیق در جامعه و ساخت های اجتماعی به صورت ناگهانی و همراه با خشونت است و از آنجا که کلمه انقلاب در مفهوم متعددی آن به کار می‌رود، بر نوعی عمل ارادی دلالت میکند. ( محمدی، انقلاب اسلامی، زمینه ها، پیامدها، ص ۲۶)

علاوه بر این، کلمه انقلاب دارای جنبه تقدس و تعالی و مفهوم تکاملی و همین طور، واجد عنصر نفی و انکار است. با توجه به این سه عامل انقلاب عبارت از وضعی را با اراده خود خراب کردن، برای رسیدن به وضع بهتر و یا واژگون کردن وضع حاکم برای برقراری نظمی متعالی تر تعریف میکند. در عین حال تأکید میکند که انقلابها خصلت صرفاً اجتماعی ندارند، بلکه ریشه در سرشت انسانها دارند.

بنابراین، انقلاب یکی از تحولات اجتماعی است که علل موجهه و علل غایی خاصی دارد. از این نظر، انقلاب اسلامی یک تحول اجتماعی - سیاسی ریشه دار و اساسی است که عناصر فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی هر یک به گونهای در آن مؤثر بوده اند، ولی هیچ یک از این عوامل به تنهایی معرف ماهیت انقلاب اسلامی نیست و تنها با شناختن ویژگی ها و شاخصه های انقلاب اسلامی، ماهیت مکتبی

و سراسیمه در جست و جوی تکیه گاهی مطمئن است تا با دریافت تحلیلی دقیق و مشاهده افقی روشن، هم وضع خویش را به درستی بشناسد و هم مسیری به سوی آینده بگشاید.

با سیطره رسانه ها و تبدیل شدن آنها به مهم ترین ابزار گذران اوقات فراغت، نه تنها مرجعیت خانواده در انتقال ارزش ها به نسل آتی رنگ باخته است، بلکه والدین رسانه های مدرن را به منزله یکی از مهم ترین منابع خود برای آشنایی با شیوه های جامعه پذیر کردن فرزندان برگزیده اند. از این رو الگوی هویت پذیری نسل نو تا حد زیادی از اوقات فراغت و محصولات فرهنگی فراغتی تأثیر می پذیرد.

اگر امروزه با کاهش انگیزه ازدواج و افزایش شمار دختران و پسران مجرد روبه رو شده ایم، که گاه در نگاهی تقلیل گرایانه به مشکلات اقتصادی بازگردانده می شود، بیش از هر چیز نشان تحولات فرهنگی و جایگزینی ارزش های جهان مدرن - فردگرایی و آزادی عمل (اباحه گرایی) - با ارزش های ریشه دار پیشین، یعنی تمایل به پذیرش تعهد و همراهی است؛ چنان که رشد روزافزون طلاق بیش از هر چیز نشان تحولات هویتی نسل جدید و غلبه تمایلات فردگرایانه و استقلال طلبانه بر ارزش های گروهی و تقدس خانواده به شمار می آید. رشد تک زیستی و ظهور پدیده تک زیستی دختران، به ویژه در کلان شهرها نیز، که می تواند بستری مناسب برای رشد آسیب های اجتماعی و اخلاقی باشد، به روشنی از تغییراتی فرهنگی در مناسبات خانوادگی حکایت می کند که به سادگی نمی توان از کنار آنها گذشت. در این میان، نقش رسانه های جدید در تغییر نگرش به زندگی و تحول در ارزش های اخلاقی منحصر به فرد است. (همان، ص ۲۷۳)

### **ارزش زن مسلمان**

زن مسلمان باید در راه فرزاندگی و علم و در راه خودسازی معنوی و اخلاقی تلاش کند. در میدان جهاد و مبارزه (از هر نوع آن) پیشقدم باشد. نسبت به زخارف دنیا و تجملات کم ارزش، بی اعتنا باشد. عفت و عصمت و طهارتش در حدی باشد که چشم و نظر هرزه بیگانه را به خودی خود دفع کند. در محیط خانه دل آرام مرد، شوهر و فرزنداناش باشد. در دامن پر مهر و پر عطوفت و با سخنان پر نکته و

مهرآمیزش، فرزندان سالمی را از لحاظ روانی تربیت کند. و چنین کاری تنها از مادر ساخته است. این آن الگوی زن اسلامی است. (خامنه‌ای، فرهنگ و تهاجم فرهنگی، ص ۲۵۷) ارزش زن مسلمان ایرانی که در اختلاط و معاشرت، با مرد قاطی نمی‌شود و خود را وسیله‌ای برای جلب چشم مرد نمی‌داند و خود را بالاتر از این میداند؛ زنی که خود را در دامنه قله‌ای می‌داند که در اوج آن فاطمه زهرا علیه السلام بزرگ‌ترین زن تاریخ بشر قرار دارد. آن زن، زن مسلمان ایرانی است. این زن باید دیگر از این بازیچه‌های فراهم آمده تمدن غربی و روش‌های توطئه‌آمیز آن، رو بگرداند و به آن بی‌اعتنایی کند. (خامنه‌ای، حدیث ولایت، ج ۲، ص ۱۶۲)

### نتیجه‌گیری:

پژوهش در زمینه بررسی جهت‌گیری ارزشی زنان از انقلاب تا عصر حاضر است یافته‌های که از پژوهش حاضر به دست آمده این بود که مشارکت سیاسی زنان از انقلاب تا عصر حاضر افزایش چشمگیری داشته به طوری که با افزایش سطح تحصیلات رابطه مستقیم دارد و باعث پذیرش زنان در مناصب سیاسی می‌شود که نشان از تحولات فکری و بصیرتی زنان دارد. تعدادی از فقها موافق و تعدادی مخالف حضور زنان در مناصب سیاسی هستند که در متن به طور کامل شرح داده شده است. مشارکت زنان در انتخابات نیز نمود دیگری از حضور آنها در صحنه‌های سیاسی می‌باشد.

تحولات اقتصادی زنان از انقلاب تا عصر حاضر منجر به افزایش اشتغال زنان شده است دلایل افزایش اشتغال زنان: شرایط فرهنگی و اجتماعی و تحصیلات و تامین نیازهای مادی و کسب منزلت اجتماعی می‌باشد. افزایش اشتغال زنان علاوه بر تاثیرات مثبت دارای اثرات منفی چون بیکاری مردان، کاهش ازدواج جوانان، بحران روحی دختران فارغ التحصیل بیکار می‌باشد که در جامعه باید اولویت واگذاری فرصت‌های شغلی به سرپرست خانواده باشد که از ضرورت‌های جامعه امروز می‌باشد.

تحولات فرهنگی زنان از انقلاب تا عصر حاضر تغییرات محسوسی را داشته است و با سیطره رسانه‌ها و تبدیل شدن آنها به مهمترین ابزار گذران اوقات فراغت در انتقال ارزش‌ها به نسل آینده ناکام مانده و والدین رسانه‌ها را از ابزار مهم برای پیشرفت فرزندان خود می‌دانند و این نشان از جایگزینی ارزش‌های جهان مدرن با ارزش‌های ریشه دار عصر انقلاب می‌باشد. و این امر تغییراتی

را در سبک زندگی اجتماعی زنان داشته است. از نگرانی های عصر حاضر تحول حوزه ی اخلاق جنسی و دگرگونی هویت نسل جوان و تحولات فرهنگی در عرصه ی اعتقادات و ارزش ها می باشد. مسئله دیگر مرتبط با تحولات فرهنگی مساله حجاب و پوشش است که از انقلاب تا عصر حاضر تغییرات چشمگیری پیدا کرده است که زنان را با تحقیر در مقابل فرهنگ بیگانه به تبرج و خودنمایی سوق می دهد. ارزش زن مسلمان خوسازی در راه معنوی و اخلاقی می باشد و زنانی که فرزندان سالمی از لحاظ روانی تربیت می کنند از هر ابزار فوق پیچیده ای هم به وجود آید سازندگی آن به اندازه سازندگی مادر نمی رسد.

## منابع و ماخذ :

- ۱- چلبی، مسعود، جامعه شناسی نظم، تهران: نی ، چاپ هشتم ، ۱۳۹۵ ه.ش.
- ۲- حجازی، بنفشه، زن به ظن تاریخ، تهران : قصیده سرا، چاپ اول، ۱۳۵۹ ه.ش.
- ۳- خامنه ای، علی، فرهنگ و تهاجم فرهنگی، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، تهران: چاپ اول ۱۳۷۳ ه.ش.
- ۴- \_\_\_\_\_، حدیث ولایت، ج ۲، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۵.
- ۵- خمینی، روح الله، جایگاه زن در اندیشه امام خمینی، تبیان ، دفتر هشتم، بی جا ، تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ پانزدهم، ۱۳۹۳ ه.ش.
- ۶- \_\_\_\_\_، صحیفه امام، تهران: مرکز مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۶۱ ه.ش.
- ۷- دورانت، ویل، تاریخ تمدن، مشرق زمین گاهواره تمدن ترجمه: آرام و آریان پور، تهران: علمی و فرهنگی، چاپ پنجم، ۱۳۷۶ ه.ش.
- ۸- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه ، تهران: موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.
- ۹- روشن فر، مرضیه، زن، اشتغال و مالکیت، تهران: برگ زیتون، چاپ اول ، ۱۳۸۲ ه.ش.
- ۱۰- زیبایی نژاد، محمدرضا، تحلیلی بر مهمترین مسائل زن و خانواده در ایران، قم: دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، چاپ اول، ۱۳۹۳ ه.ش.
- ۱۱- فکوهی، ناصر، مبانی انسان شناسی، تهران: نشر نی، چاپ اول ، ۱۳۹۱ ه.ش.
- ۱۲- مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، تهران : صدرا، چاپ هفدهم، ۱۳۷۹ ه.ش.

۱۳- محمدی، منوچهر، انقلاب اسلامی، زمینه ها پیامدها، تهران: نشر معارف، چاپ ۱۶، ۱۳۸۷ ه  
ش.

## مقالات :

۱- اکرامی و همکاران، « اندازه گیری ارزش های دانشجویان دانشگاه پیام نور استان تهران»،  
فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۱۳۹۰، شماره ۶۰.

۲- حسین بخش رحیمی ، فاطمه ، « مشارکت سیاسی زنان » ، مجله شمیم یاس ، شماره ۱۲ ،  
اسفند ۱۳۸۲.

۳- « زن ، خانواد، سیاست ، مسئولیت ها، نگرانی ها و بایسته ها » نشریه حورا ، شماره ۳۴ ،  
اسفند ۱۳۸۸.

۴- گلابی، فاطمه، « بررسی تاثیر تحصیلات زنان بر ارزش آنان در جامعه » ، فصلنامه فرهنگی  
تربیتی زنان و خانواده، سال نهم، شماره ۲۷، تابستان ۱۳۹۳.

۵- نبی اله و همکاران، « تحلیلی جامعه شناختی عوامل موثر بر گزینش شغل زنان»، فصلنامه علمی-  
پژوهشی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، سال یازدهم، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۶.

## سایت :

<https://farsi.khamenei.ir>

<https://fa.wikipedia.org>.

فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۱۳۹۰، شماره ۶۰، اندازه گیری ارزش های  
دانشجویان دانشگاه پیام نور استان تهران.